AUT, L, 2012, p. 169-176

FEMEI ÎNTRE ZIDURI

Maria TERTECI
(Universitatea de Vest din Timişoara)

Women between Walls
The article reveals the ways in which "the wall" with its many faces curtailed the freedoms of women prisoners during the communist period. Special emphasis is laid on the wall as a symbol of totalitarianism that restricted the prisoners' freedom while confining them to a deeply anguishing, traumatic space. Several types of wall are considered: the prison wall, the fence camp, and the ideological walls of the Soviet regime. The article, however, focuses on the effects of imprisonment on the women prisoners' bodies: the poor hygiene and nutrition, and the tattered uniforms contributed to their dehumanisation by humiliation. These aspects are examined in the testimonies of several victims of the Romanian and Soviet Gulag: Lena Constante, Annie Samuelli, Adriana Georgescu, Evguenia Guinzburg, and Aniţa Nandriş-Cudla. The discursive features of the testimonies range from a colloquial style to a mixture of registers, and from detachment and objectivity to subjective involvement. The article draws attention to major issues in the national and European history, which disclose the true face of a past still unknown.

Keywords: *women, prison, camp, corporality, communism*

Privarea femeilor de libertate printr-o detenţie severă, fie ea prin intermediul celulei sau al lagărului, are efecte grave asupra psihicului şi fizicului acestora. Sistemul carceral comunist, căci doar la acesta mă voi referi, nu are doar ca rezultat dezumanizarea individului, aşa cum se întâmplă în cazul deţinuţilor bărbaţi, ci şi pierderea feminităţii şi includerea femeilor într-un nou gen, genul neutru. Modalităţile la care se apela pentru a le sustrage deţinutelor, pas cu pas, fiecare dovadă de feminitate erau numeroase, unele fiind, de multe ori, efectul torturii la care erau supuse sau al alimentaţiei deficitare calitativ şi cantitativ. Maternitatea sustrasă, prin fiii de lângă care au fost îndepărtate sau prin imposibilitatea de a-şi îngriji adecvat corpul, bătăile şi umilinţele sunt doar câteva exemple. Mărturiile Lenei Constante, deţinută politic din lotul Pătrăşcanu, închisă 8 ani într-o celulă de izolare şi alţi 4 ani în celule comune, cele ale evreicei Annie Samuelli, acuzată de spionaj pentru că lucrează la legaţiile anglo-americane de la Bucureşti şi condamnată pentru 20 de ani, din care va face 12 ani, acuzată fiind de spionaj şi, nu în ultimul rând, amintirile tinerei Adriana Georgescu sunt exemple sugestive pentru formele de tortură suferite de către deţinute. La acestea se adaugă şi mărturiile Evgueniei Guinzburg, deţinută din Rusia, acuzată de trădare şi complot, care va experimenta atât celula, cât şi lagărul de muncă, dar şi cele ale Aniţei Nandriş-Cudla, în care aceasta relevă, într-un stil colocvial, experienţele exilului în Siberia.

Zidul/zona, cu numeroasele sale efecte dezumanizante asupra individului uman, ce vine să limiteze libertatea deţinutelor şi, în acelaşi timp, le plasează într-un spaţiu profund angoasant care produce traume, are efecte nimicitoare asupra acestor deţinute. Mă refer aici la multiplele valenţe ale zidului: zidul închisorii, zidul sau gardul lagărelor, precum şi zidurile ideologice ale regimului prin care s-au îngrădit libertăţile locuitorilor statelor sovietice.

Literatura confesivă feminină despre experienţele carcerale dezvăluie o perspectivă cenuşie asupra vieţii deţinutelor, spulberând ideea de puşcăriaşi îmbrăcaţi în uniforme în dungi, care duc o viaţă larvară; mărturiile victimelor instaurează o nouă uniformă a deţinutului, cea zdrenţuită şi peticită, din haine învechite recondiţionate.

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)

Zdrenţele

La degradarea corporală a deţinutelor contribuie şi lipsa igienei, apa insuficientă, condiţiile nefaste şi hainele zdrenţuite; acestea le transformă în sinistre imagini inumane, cu părul vâlvoi, nespălat şi nepieptănat, ce emană un miros greu, în ciuda faptului că cele mai multe se tot spală cu acea apă stătută şi murdară şi cu săpunul cu miros de peşte, care nici măcar nu face spumă. Importanţa hainelor devine capitală, le plasează la limita unei societăţi normale, le clasează în categoria celor nedoriţi, celor care resping prin propriul aspect, prin propriul miros, îndepărtându-i pe cei din jur. Astfel, când călătoresc cu trenul de la o închisoare la alta, aspectul lor grotesc atrage nu doar mila, ci şi dispreţul celor din jur.

Aflată opt ani într-o celulă de izolare, Lena Constante se descrie:

> „[…] port aceeaşi cămaşă şi ziua şi noaptea. Când se murdăreşte, o spăl dimineaţa, dacă nu se usucă, dorm cu zeghea pe piele. Dar mă zgârie şi adorm greu (…) simt rugozitatea pânzei. Chiar acum îmi îmbrac cămaşa. Trag pe mine pantalonii caraghioşi şi fusta. Fusta mea nu are o croială reglementară. În loc de a fi dreaptă, este uşor evazată la poale. Pentru că eu am primit două fuste ale lotului. Atât de strâmte, încât au fost nevoiţi să mi le dea pe amândouă şi o pereche de foarfeci şi un ac şi aţă de cusut. ” (Constante 1996: 11)

Învăluite astfel în zdrenţe multicolore, în straturi ce par a se decoji neuniform ca foile unei cepe putrezite, arată toate deţinutele, de ani mulţi în închisoare, neprimind haine, sunt nevoite să îşi cârpească rămăşiţele acelea învechite şi uzate care le amintesc însă de afară, de libertate. Deşi nu au oglindă pentru a se privi, îşi conştientizează degradarea, însă lupta cu goliciunea trupurilor şi în special cu frigul iernii şi cu zidurile reci le determină să renunţe la orice fărâmă de demnitate, de multe ori ajungând să facă haz de necaz:

> „În sfârşit mi-am pus ciorapii. Iarna trecută nu am avut ciorapi... Dintr-o pereche de postav vechi dată de magazioner, îmi încropisem o pereche de cipici... după confiscarea cipicilor, la o percheziţie, am primit o pereche de ciorapi lungi de bumbac. Nu aveam jartiere...ciorapii alunecau. Tot ridicându-i, degetele mele îi găureau. Erau, deci, acoperiţi, aproape dublaţi, de cârpituri de toate culorile.” (Constante 1996: 12)

Şi Annie Samuelli are parte de acelaşi tratament vestimentar, deoarece şi ea stă închisă mai mult de zece ani între zidurile reci ale închisorilor şi nu întotdeauna deţinutele se bucură de beneficiul de a primi haine uzate pe care să le recondiţioneze. Annie Samuelli arată însă grotesc cu pantalonii ei căzuţi de sub fustă, pantaloni a căror ridicare, oricât ar părea de absurd, ar fi putut-o costa viaţa. În volumul *Zidul despărţitor*, ea relatează cu umor cum într-o zi de vară foarte călduroasă, fiind mutată de la Jilava cu trenul, într-un compartiment asemenea unei cuşti neîncăpătoare, a fost crunt umilită din cauza zdrenţelor folosite pe post de haine. Nemaiavând furouri, ele îşi centrează atenţia pe croirea de pantaloni din petice, căci de acasă nu aveau voie să primească pachet:

> „Aceştia [pantalonii] devin cel mai important obiect de îmbrăcăminte. Datorită nevoii de căldură, raritatea lor a fost suplinită prin prelungiri din materiale groase care depăşeau genunchii, iar rupturile şi sfâşierile pricinuite de trecerea timpului erau acoperite cu nenumărate petice de toate culorile şi calităţile.” (Samuelli 1993: 120)

Se constată asemănarea izbitoare de suprapunere de petice multicolore între ciorapii Lenei Constante şi pantalonii purtaţi de Annie Samuelli. Însă această ultimă imagine devine şi mai grotescă din cauza interdicţiei de a folosi elastic. Deţinutele ajung să îşi susţină pantalonii cu fâşii de prosoape sau chiar cu o curea croită din fire destrămate din pături sau haine şi răsucite între ele, dar acestea fiind vechi şi uzate se puteau rupe oricând, plasând-o pe posesoarea lor într-o situaţie cât se poate de jenantă. Annie Samuelli este protagonista unei astfel de întâmplări, doar că, în cazul ei, situaţia nu este doar comică, ci ar fi putut fi transformată într-una tragică. Aflată între civili pe peronul unei gări, i se rupe sfoara care îi susţine pantalonii purtaţi pe sub fustă. Căzând, aceştia o încurcă şi merge într-un ritm mai lent decât colegele sale, comandantul crezând că vrea să încerce să evadeze o ameninţă că dacă se va opri va trage în ea; dezgustată de propria viaţă şi de cum a ajuns de umilă, aceasta îi răspunde sfidător: „– Atunci, trageţi, dar

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)

oricum mă opresc pentru că îmi cad pantalonii" (Samuelli 1993: 123). E acuzată de autorităţile scrupuloase că a ridicat ceva de jos şi, când arată pantalonii, este ironizată că şi i-a dat jos de faţă cu toată lumea, ca şi cum în universul lor trist valorile umane ar mai putea fi valabile. De asemenea, cazurile de mumificare prin înfăşurarea în zdrenţe sunt mult mai numeroase, Lena Constante aminteşte cum una dintre colegele de celulă îşi împletise ciorapi din părul ce le pica excesiv. Deşi rezultatul era unul respingător vizual, posesoarea lor se bucura de a nu sta cu picioarele goale în celula semiînghețată. În schimb, în relatările Evgueniei Guinzburg, deţinutele sunt îmbrăcate toate la fel după momentul procesului şi pot primi pachete cu haine şi alimente de acasă.

Aniţa Nandriş-Cudla, aflată în Siberia timp de 20 de ani, nu primeşte nicio haină şi pentru a se apăra de frig va împleti pentru ea şi pentru copiii ei haine din părul câinilor crescuţi de ei sau din bucăţele de sfoară legate între ele, astfel încât pe partea interioară erau zeci de noduri unul lângă altul.

În astfel de situaţii extreme, majoritatea femeilor, oricât de cochete ar fi în mod normal, îşi anulează feminitatea pentru a-şi centra întreaga atenţie spre păstrarea umanităţii, chiar dacă asta ar însemna anularea diferenţelor de gen. Din cauza insuficienţei alimentaţiei şi a condiţiilor precare, cele mai multe slăbesc excesiv, iar din această cauză nu le mai vine ciclul. Acest aspect este considerat un beneficiu, dat fiind faptul că majoritatea deţinutelor erau femei tinere, dar fără niciun obiect igienic disponibil pentru a-şi opri sângerarea firească, vată sau faşă medicală. De asemenea, oprirea naturală sau artificială a menstruaţiei, prin apelul la diverse medicamente, înseamnă un beneficiu şi prin anularea maternităţii, din moment ce multe deţinute sunt abuzate sexual, astfel sunt private de a avea un copil nedorit, un copil care să fie mărturia vie a tuturor ororilor la care au fost supuse. Nu este însă şi cazul colegei de celulă a Adrianei Georgescu, care rămâne însărcinată în urma abuzurilor din timpul nopţii ale paznicilor beţi. Aşadar, a fi privită ca femeie devine totuşi o neşansă.

Evguenia S. Guinzburg vorbeşte despre pierderea feminităţii deţinutelor, majoritatea femeilor devenind din cauza tratamentului la care sunt supuse „nişte fiinţe asexuate... nişte făpturi stranii, nişte spectre" (Guinzbourg 1980: 444) care erau cândva femei, acum nici ele nu mai ştiu unde se încadrează. Această secătuire a fiinţei de orice seninătate fizică le transformă în nişte stafii, mâinile lor par scheletice; Adriana Georgescu este ea însăşi o umbră, fiind atât de slabă încât şi gardienii se miră de mâinile sale *numai piele şi os*. Aceste sinistre transformări ale corpului se datorează diverselor forme de tortură pe care le-au îndurat deţinutele. Evguenia Guinzburg aminteşte despre deţinutele de la Souzdal, care erau rase în cap şi care suferă din cauza sustragerii acestui însemn al feminităţii. O altă dovadă că sistemul dorea umilirea şi dezumanizarea deţinutelor prin scăderea stimei de sine este faptul că li se confiscă sutienele, lucru ce le afectează pe deţinutele închisorilor ruseşti pentru că ele consideră acest obiect vestimentar tot un însemn al feminităţii.

Piederii feminităţii i se adaugă pierderea tinereţii, multe deţinute vorbind adesea despre îmbătrânirea prematură a celor torturaţi. Annie Samuelli o descrie pe una dintre colegele de celulă:

> „ […] avea 35 de ani, dar părea de peste 60 de ani. Avea o faţă stafidită, cu buze subţiri, palide, un păr încărunţit împletit în două cozi subţiri, un gât slab şi sub bluza din bumbac îi atârnau sânii ca şi cum fuseseră secătuiţi de prea mulţi copii. Nu vădea nicio urmă de tinereţe, nici măcar în ochii ei căprui, vii, cu gene mici". (Samuelli 1993: 126)

Alimentaţia

O altă formă de tortură este şi alimentaţia insuficientă şi precară; o formă sigură, fiind aplicată zilnic deţinutelor şi având efectele aşteptate. Hrana nu este doar insuficientă cantitativ, dar este şi detestabilă din punct de vedere calitativ, cu toate acestea, din lipsă de altceva, toate stau în aşteptarea: „a două degete de lichid maroniu pe fundul unei gamele. A unei foarte subţiri felii de pâine neagră. Va intra în celulă şi o gamelă joasă conţinând marmeladă" (Constante 1996: 32). Foamea le apasă zilnic, deoarece acele alimente insuficiente caloric şi fără gust nu le

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)

pot oferi necesarul zilnic de calorii, iar corpul îşi cere drepturile; singurele plăceri gustative şi le oferă în timpul somnului, când visează mâncare din belşug.

Forma extremă de înfometare avea loc în perioada de şapte zile de carceră, când deţinutele nici măcar nu erau hrănite zilnic. Aceste zile de carceră erau temute nu neapărat pentru că erau pedepsite să stea permanent în picioare sau pentru că dormeau pe o saltea de paie fără pătură, ci pentru că nu primeau mâncare decât în două zile din şapte, iar corpurile lor şi aşa slăbite nu rezistau unui astfel de chin: „În primele două, pedepsita primea doar o gamelă cu apă, sărată, la prânz. A treia zi, regim normal. A patra şi a cincea zi, gamela cu apă. A şasea zi, regim normal. A şaptea – apa" (Constante 1996: 22). Evguenia Guinzburg are însă forţa de a refuza mâncarea ce i se dă în aceste zile de carceră pentru a se revolta împotriva conducerii închisorii.

Efectele lipsurilor alimentare sunt majore; din cauza subnutriţiei, cele mai multe sunt slăbite, anemice, le cade în mod excesiv părul, îşi pierd dinţii, pe care îi ţin cu sfinţenie în buzunar, sperând pueril că printr-o minune a stomatologiei vor putea să şi-i pună la loc. Alimentaţia este una dintre problemele care apar cel mai frecvent în mărturiile deţinuţilor politici, cu toţii sunt marcaţi definitiv de mămăliga din mălai mucegăit, de arpacaşul cu miros de DDT, de caşcavalul nedigerabil şi cauciucos, de ciorba de varză acră sau de murături. Efectele subnutriţiei nu le afectează doar fizic, ci şi mental, multe dintre ele fac crize nervoase de foame ; astfel, Annie Samuelli povesteşte despre o colegă de celulă care îşi usca bucăţele de pâine pe care le sugea pentru a uita de foame şi a-şi potoli agitaţia. Lena Constante aminteşte, de asemenea, despre cele două bătrâne, mamă şi fiică, închise pentru că şi-au apărat nepotul, respectiv fiul; fiica îşi cedează mâncarea mamei nevrotice care cere încontinuu mâncare. Într-un spaţiu unde zilnic par a posti, căci măruntaiele de oaie ce ţin loc de carne sunt şi acestea un lux, deţinutele se confruntă cu un regim malefic, care încearcă să le distrugă fizic, dar şi psihic, să le inducă ideea de continuă teamă, de neputinţa de a evada, chiar şi mental, într-o lume fără restricţii.

Aflăm din mărturiile Evgueniei Guinzburg că deţinutele din închisorile ruseşti s-au bucurat o perioadă de posibilitatea de a citi cărţi, de a scrie, dar şi de a primi pachete cu mâncare de acasă sau cu bani pentru a-şi putea cumpăra singure alimente de la magazia închisorii, totuşi şi ele primeau terci de cereale şi ciorbă cu oase de peşte.

În universul carceral totul are altă valoare, un fir de ceapă verde valorează mai mult decât orice floare, iar măruntaiele de oaie risipite prin terciul de orz sunt un lux rar, niciun alt om liber, neputând îngurgita ceea ce ele mănâncă de multe ori cu mare plăcere. În acest sens este grăitor episodul din trenul eliberării, când Lena Constante îşi dă pachetul de alimente *de sărbătoare* pe ziua întreagă unui cerşetor invalid, iar acesta îl aruncă la coşul de gunoi dezgustat, deţinutele, în schimb, s-ar fi bucurat ca de un dar nesperat (slănină şi pâine).

Lena Constante resimte profund, la fel ca toate celelalte deţinute, apăsătorul şi insistentul fenomen de foame, căci „foamea era un dictator implacabil şi nouă de ani de zile ne era foame" (Constante 1992: 220). Deliciile alimentare pe care şi le acordă se rezumă la bucăţi de mămăligă prăjite pe sobă sau la infimele cubuleţe de marmeladă, singurele alimente dulci pe care le primesc. Şi Aniţa Nandriş-Cudla aminteşte despre prezenţa foamei, despre apariţia avitaminozei şi a anemiei, despre iagăde, fructele pe care le adunau pentru a compensa lipsa vitaminelor.

Igiena

Imposibilitatea de a fi curate le afundă într-un stadiu inuman, cana de apă primită zilnic de fiecare deţinută trebuie să le ajungă şi pentru a se hidrata, dar şi pentru a se spăla; fără niciun fel de hârtie sau alte materiale igienice, deţinutele trăiesc drama de a mai fi încă femei.

Mirosul hârdăului mereu plin, al transpiraţiei specifice fiecăreia, senzaţia de claustrofobie pe care ţi-o provoacă o celulă suprasaturată, în care mai bine de şaizeci de deţinute convieţuiesc, deşi nu sunt decât douăzeci şi cinci de paturi, toate aceste corpuri aranjate atât de neuniform, dormind unele cu picioarele la capul celorlalte, totul, dar absolut totul te duce cu gândul la haos absolut, la mizerie apăsătoare, la un corp pedepsit de zece mii de ori mai crud decât şi-ar fi putut închipui oricine din zilele noastre. Să-şi facă nevoile fără a beneficia măcar de o bucată de ziar, să fii femeie şi să nu ai resursele necesare pentru a-ţi opri sângele ce curge pătrunzând prin

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)

salteaua subţire de paie, picurând uşor peste deţinuta din patul de la parter, să vezi cum părul îţi este atât de năclăit de transpiraţie, încât ţi se lipeşte în şuviţe mizerabile de cap, să trăieşti în astfel de condiţii şi totuşi să îţi impui ca principal scop al vieţii tale larvare să te speli zilnic, oricât de frig ar fi şi oricâte perechi de ochi curioşi ţi-ar urmări trupul slăbit şi îmbătrânit înainte de vreme! Întrebarea ce se impune este: se poate vorbi de igienă în asemenea condiţii?

Pentru proaspetele deţinute, şocul pe care îl trăiesc în momentul în care sunt pur şi simplu ridicate de pe stradă şi aruncate între patru ziduri reci şi umede fără nicio sursă decentă de supravieţuire le anihilează orice putere de revoltă. Cerinţele sistemului, ale paznicilor în mod direct, sunt pur şi simplu inumane. Uneori deţinutelor li se interzice să îşi facă nevoile o zi întreagă. Exemplificator este episodul narat de Annie Samuelli, când alături de alte unsprezece deţinute, este transportată la o nouă închisoare, părăsind Jilava. Călătoria se face cu trenul, într-un vagon aglomerat, iar din cauză că nimeni nu vine să le ridice de la noua închisoare sunt lăsate cu vagonul în soare o zi întreagă, interzicându-li-se să-şi facă nevoile. Legile umane sunt total abolite, societăţile totalitare funcţionând după cu totul alte principii decât cele unanim acceptate de societăţile civilizate. Închise într-o cutie neaerisită şi supraîncălzită de soarele verii, cele unsprezece corpuri se unesc într-o masă densă, compactă, la fel de murdare şi obosite, transpiraţia lor se uneşte, oftatul lor este unul comun, sunt un singur corp supus aceloraşi chinuri. „Soarele în plină amiază îşi trimitea razele fierbinţi pe vagonul acoperit cu plăci metalice. Prin şipcile late şi grătarul din sârmă strâns legată pătrundea o slabă urmă de aer. Numai razele soarelui încărcate de fire de praf cădeau din plin, fără îndurare. O căldură umedă se infiltra printre pereţii subţiri de care erau lipite bluzele noastre ude. Şiroaie de transpiraţie se prelingeau pe feţele şi trupurile noastre. Setea ne usca gâtlejurile şi buzele" (Samuelli 1993: 117). Închise astfel, într-un vagon asemeni celor pentru vite, ele sunt lăsate în soare şi desfiinţate ca umanitate, ca şi cum ar fi nişte vite ce vor fi duse la tăiere şi pentru care nu merită să se risipească nici măcar o cană de apă.

Trăind în asemenea condiţii, multe dintre ele învaţă să îşi anihileze dezgustul, să suporte frigul în haine inadecvate, să îndure durerea extremă zâmbindu-le colegelor speriate de soarta lor, standardele umane sunt mult coborâte pentru a se putea supravieţui. Astfel, Lena Constante ajunge să îşi introducă până la cot mâna în hârdău. În momentul în care în celulă se introduc două recipiente diferite, unul pentru resturile fiziologice lichide, altul pentru cele solide, una dintre deţinute „face greşeala de a-i scăpa" un produs solid în hârdăul pentru resturi lichide. Ea este pusă să scoată acest corp delict care i-ar fi adus sărmanei vinovate o pedeapsă grea. Cu un simţ ironic dezvoltat şi cu o puternică stăpânire de sine, aceasta ia în mână respectiva dovadă şi mestecă cu ardoare în hârdău susţinând că nu a găsit nimic şi împrăştiind un miros ameţitor care o îndepărtează pe paznică.

Igiena precară devine astfel o formă de tortură prin care se atentează la demnitatea umană, la anihilarea respectului pentru propriul corp. Sunt însă şi deţinute pentru care aerul curat sau apa sunt considerate dăunătoare sănătăţii, ele se tem să nu răcească din cauza apei prea reci şi a ferestrei deschise şi atunci le supun şi pe celelalte mirosului apăsător care le defineşte. În acest sens, exemplificator este episodul în care Annie Samuelli este „vrăjită" de Rhea, o cunoscătoare de farmece din satul Vrăjitoreni; cele două intră în conflict din cauza ferestrei din celulă. O problemă majoră o constituie igiena corporală. Private fiind nu doar de libertate, ci şi de orice materiale igienice, se confundă cu toate într-o masă larvară veşnic transpirată, veşnic în lipsă de apă. Închise între zidurile umede, de multe ori fără spaţii de aerisire suficiente şi într-un număr mult mai mare decât ar fi normal, ele mănâncă, dorm, se spală şi, mai ales, îşi fac nevoile aici. Trecând peste problema spaţiului personal, această situaţie implică o gravă abatere de la normele igienei. În hârdăul din celulă îşi fac nevoile peste douăzeci de femei, niciun fel de hârtie. Aceasta fiind înlocuită cu *logica* fiecăreia. Lena Constante povesteşte făcând haz de necaz despre această logică, pe care deţinutele o aveau şi o foloseau zilnic şi care trebuia să fie spălată după fiecare utlizare, pentru a păstra curăţenia, dar lipsa apei îngreuna acest lucru. Logica era o batistă, în cele mai bune cazuri, sau o bucată de material, pe care deţinutele o foloseau în locul hârtiei igienice, obiect interzis, şi pe care cele mai multe o spălau după fiecare utilizare.

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)

Apa este tot timpul porţionată şi insuficientă, pentru a te spăla cât de cât ar trebui să renunţi să o consumi. Câte deţinute făceau acest lucru dat fiind faptul că erau oricum deshidratate din cauza hranei mizere?! La sala de duşuri mergeau doar pentru douăzeci de minute pe săptămână, din douăzeci de duşuri funcţionau doar cinci-şase şi astfel deţinutele se înghesuiau două-trei la acelaşi duş, de multe ori nereuşind să se limpezească. În aceste spaţii claustrate, corpurile nu mai au acelaşi statut, fiecare învaţă să-l privească pe celălalt ca pe un accesoriu al celulei, asta doar dacă celălalt nu este altfel. Altfel stau lucrurile cu Fanny, tânăra din *Zidul despărţitor*, al cărei corp diferă de al celorlalte printr-o diformitate şi care este tratată discriminant de colegele de celulă. Chiar şi în aceste spaţii restrânse, unde corpurile sunt unite la unison într-o masă de carne ce este zdrobită de zidurile închisorii puţin câte puţin, diferenţele atrag diferite stereotipuri, precum şi clasificarea celuilalt, diferitul, într-o categorie marginală, el neputând fi acceptat. Din cauza reacţiei colegelor, Fanny refuză să se spele în prezenţa colegelor, sărind de multe ori peste acest procedeu tocmai pentru a scăpa de privirile lor insistente.

În detenţie se coboară până la acel stadiu în care obiectele de uz personal devin ale tuturor, nimeni nu are propriul prosop sau periuţă de dinţi, ci doar propria „logică". De asemenea, deţinutele nu au haine de schimb, nu au condiţii pentru a le spăla şi a le usca şi astfel corpurile lor sunt veşnic murdare, oricât şi-ar dori să îşi păstreze curăţenia, întotdeauna se găseşte vreo deţinută care, temându-se de frig mai rău decât de mizerie, refuză să se spele şi astfel întreaga celulă se vede obligată să îi suporte mirosul apăsător. Deşi murdare ele însele, dormind de asemenea pe aşternuturi murdare şi mâncând în gamele spălate în apă urât mirositoare, deţinutele se bucură totuşi de faptul de a nu avea păduchi sau pureci, ceea ce le-ar fi îngreunat şi mai mult viaţa mizeră. Acest lux trebuie să îl plătească însă cu suportarea mirosului greu de DTT. Aniţa Nandriş-Cudla nu se bucură de acest privilegiu, căci în barăcile îndepărtate DTT-ul nu ajunge, iar păduchii, de dimensiunea furnicilor, se plimbă în voie.

Bătaia

Bătaia reprezintă forma extremă de tortură aplicată deţinuţilor, fie ei bărbaţi sau femei. Ea nu se aplică oricum, ci urmând un plan malefic bine gândit. Aşadar, pedepsele corporale diferă de la o etapă la alta a perioadei de detenţie, în celulele de izolare deţinuţii sunt crunt loviţi pentru că nu există martori, însă, în celulele comune, pedepsele, deşi foarte dureroase, sunt altfel aplicate.

În perioada de anchetă, imediat după ce au fost arestate, deţinutele sunt pedepsite fizic pentru a recunoaşte ceea ce li se impune şi pentru a li se induce sentimentul de teamă şi de acceptare a dominatorului.

Paznicii nu se feresc a aplica pedepse crunte corporale nici măcar femeilor, fie ele tinere sau foarte bătrâne; lovite fără milă, corpurile lor resimt supremaţia celui ce le pedepseşte. Pedepsele fizice sunt aplicate îndeosebi deţinutelor în perioada de anchetă, pentru a le convinge să semneze şi ceea ce nu au făcut, doar pentru a scăpa de cumplitele dureri la care sunt supuse. Evguenia Guinzburg aminteşte de o tânără din lotul deţinutelor străine care avea toate unghiile de la mâini smulse.

În perioada de detenţie solitară deţinutele sunt mai vulnerabile, căci nu este nimeni care să le ude trupurile brăzdate de răni, să lea dea să mănânce când le sunt mâinile umflate şi negre de la atâtea chinuri sau să fie martor la aceste încălcări ale legilor. Din cauza bătăilor îndurate, Adriana Georgescu rămâne cu un tremurat ce o urmăreşte toată viaţa, fiind nevoită să se interneze în repetate rânduri pentru a depăşi traumele provocate de torturile fizice la care a fost supusă. Nu e doar bătută cu o mânecă din cânepă umplută cu nisip peste tot corpul şi drogată cu ceea ce i se pune în mâncare pentru a semna scenariile false ale celor de la Interne, ci şi violată în timpul nopţii de paznicii beţi.

Violul este o altă formă de tortură fizică la care sunt supuse femeile deţinute. Prea afectată de toate cele îndurate, Adriana Georgescu nu poate detalia, aşa cum face Lena Constante, suferinţele la care a fost supusă. Relatarea este un chin, bătăile şi violul fiind mai mult sugerate decât povestite, iar

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)

scrierea un proces greoi şi distrugător, fraza fiind de multe ori sacadată, întreruptă şi reluată în repetate rânduri din cauza efectului pe care îl are răscolirea amintirii :

> „Unul dintre ei mi-a imobilizat braţele. Altul, picioarele. Un al treilea scoate dintr-un sertar un soi de mânecă prinsă la ambele capete şi umplută (...) Se apleacă, îmi pune o batistă groasă pe gură şi biciuie aerul cu mâneca. (...) Prima lovitură mă atinge la coapsă. A doua, în plin obraz. Totul şuieră, se învârte. Mă zvârcolesc. Toţi ţipă. Şi eu? Muşc, muşc batista din gură. Coapsa, încă o dată coapsa. Cercurile. Galbenul se roteşte, se roteşte, se apropie. Nu mai ştiu nimic." (Georgescu 1999: 88)

Lena Constante este deţinuta care îndură atât pedepsele solitare, cât şi pe cele comune. În *Evadare tăcută. 3000 de zile singură în închisorile din România* ea vorbeşte despre loviturile peste tălpi ce îi erau aplicate cu o cureluşă la capătul căreia se afla o cataramă mare de metal pentru că este văzută stând aşezată sau pentru că pur şi simplu stă şi nu merge, ea fiind pedepsită timp de câteva zile să meargă încontinuu în cele 17 ore din 24:

> „Unul dintre paznici mă biciuieşte. Tălpile picioarelor. Cu toată puterea. Cu centironul de piele. Din piele groasă. Cu cataramă mare de metal. Cu centironul său de metal îmi biciuie tălpile picioarelor. Şocuri de durere. Valuri de durere. Corpul îmi zvâcneşte. Ceilalţi doi paznici îmi apucă umerii. Unul la dreapta. Altul, la stânga. Mă menţin cu toată puterea lor. Asta este tot." (Constante 1992)

Cruzimile la care este supusă Lena Constante sunt din ce în ce mai crunte: şuviţe din păr îi sunt smulse una câte una, încât simte că pielea capului îi ia foc de durere şi îşi priveşte cu regret şi durere chinuitoare părul aruncat la gunoi, şuviţă cu şuviţă. Aici nu doar faptele dor, ci şi cuvintele, căci protestele îi aduc noi maltratări.

Annie Samuelli relatează şi ea cazuri de suferinţă solitară îndurate de una dintre colegele ei şi face, de asemenea, referire la faptul că în perioada de doi ani de interogatoriu şi ea a fost bătută. Această tânără, care nu apucă să îşi spună numele pentru că va fi mutată, este abia în a doua zi de la arestare şi trupul ei este plin de umflături roşii, care o împiedică să se odihnească. Cele relatate sunt într-adevăr dovada că torţionarii erau cu desăvârşire inumani, iar cei chinuiţi adevăraţi martiri: după ce i se pun ochelari negri pentru a nu vedea unde este dusă, ea este împinsă cu brutalitate pe scări:

> „[…] când am ajuns jos, am căzut şi alţii care mă aşteptau probabil mi-au dat cu piciorul până m-am rostogolit pe podeaua de piatră, total aiurită şi îngrozită. Nici nu am apucat să-mi trag bine sufletul, că mi-au legat încheieturile mâinilor de genunchi cu nişte curele de piele care-mi tăiau carnea (uite semnele). Pe urmă mi-au trecut o prăjină pe sub coate şi genunchi şi m-au atârnat cu cele două capete ale prăjinii de un fel de aparat ca o capră pentru sărituri. Capul îmi bălăngănea înainte şi înapoi în timp ce picioarele atârnau în jos în faţă. Arătam probabil ca o pasăre pusă la frigare." (Samuelli 1993: 9)

Cam astfel se derulau numeroase zile de interogatoriu pentru cele mai multe dintre deţinute. Torturi neînţelese, inventate de minţi bolnave şi care le vor distruge pentru totdeauna. Nepermisul devine astfel permis, iar cei asupriţi nu au niciun drept la replică şi nicio posibilitate de scăpare, zidurile strâng cu putere, nimicind suflete şi trupuri, lăsând urme amare în memorie şi cicatrici profunde în suflet. Devine dureroasă nu doar durerea fizică resimţită în urma acestei forme de tortură extremă, dar şi singurătatea în care ea este primită. În ciuda acestor abuzuri ale puterii, regimul comunist îşi vedea în continuare liniştit de exercitarea puterii, sfidând legile umanităţii şi ignorând martorii oculari din rândul deţinutelor. Cu toate acestea, deţinătorii puterii nu au curajul de a interveni la fel de agresiv în celulele comune. Din păcate, nici aici nu încetează agresiunile, însă sunt aplicate sub forma unor pedepse pe care deţinutele şi le merită pentru că au încălcat regulile interne. Astfel, printre cele mai grave pedepse la care sunt supuse deţinutele, chiar sub ochii colegelor, se numără aplicarea cătuşelor la două deţinute simultan, aşezate spate în spate şi, de asemenea, aplicarea măştii de gaz pentru a le (semi)asfixia.

Pentru o *poştă*, deşi negăsită de paznice, este legată cu un lanţ gros de fier cu lacăt de una dintre colege pentru douăzeci şi patru de ore, cu „umerii aproape de dislocare, încheieturile rănite de inelele lanţului, degetele încă amorţind, oboseala picioarelor care abia mai aveau forţă să ne susţină" (Constante 1996: 174). Relatarea mărturiilor se face cu greu, căci Lena Constante alege să

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)

exprime şi acele suferinţe intime şi uneori considerate ruşinoase. Ea relatează cum, astfel imobilizate, cele două erau duse de colege pentru a-şi face necesităţile şi ajutate. În astfel de situaţii de suferinţă grupul devine şi mai compact, iar toate deţinutele ca martore ale profundei suferinţe aleg să fie de partea victimei, ajutând-o fiecare cum poate. Aceste ore de durere sunt atât de chinuitoare, încât nici măcar nu pot fi transpuse în cuvinte. Durerea devine din ce în ce mai chinuitoare, iar cele două victime din ce în ce mai incapabile de a se descurca singure, astfel apare dependenţa de celulă. Mâinile le sunt umflate şi amorţite, încât nici măcar lingura nu o pot ţine singure şi astfel sunt hrănite de cele ce le privesc cu milă şi înţelegere, le sunt alinate durerile prin aplicarea de comprese reci pe feţele lor tumefiate. Îşi petrec noaptea legate cu cătuşe una de alta, inelele le-au lăsat urme violete, iar durerea le secătuieşte întreaga fiinţă. Durere extremă, durere provocată de oameni, durere care distruge nu doar trupul, ci şi psihicul şi spiritul, căci a te vedea dezumanizat, legat ca o vită sau aruncat ca un cadavru este peste puterile oricui.

Aici totul este defectuos, alimentaţia, igiena, hainele, condiţiile precare, toate vin să mutileze aceste biete corpuri pas cu pas, iar bătaia este cea care le îndreaptă spre moarte. Detenţia nu afectează doar sufletele, ci şi corpurile, aceste părţi vizibile ale umanităţii, aceste extensii ale sufletului fără de care diferenţa de la individ la individ nu se poate realiza. Toate devin o masă compactă, la fel de murdare, transpirate şi subnutrite ele se afundă împreună în această tristă decorporalizare prin pierderea feminităţii. Între zidurile închisorii îşi pierd părul, dinţii, îmbătrânesc prematur. Din păcate însă, acest înveliş corporal, deficitar îngrijit, le afectează extrem din punct de vedere psihic.

Totuşi pentru cei mai mulţi dintre paznici ele sunt nişte „biete corpuri", pe care le pot poseda după bunul plac. Cele care şi-au mai păstrat o urmă de frumuseţe în trup şi chip sunt violate la propriu sau le este violată doar intimitatea. Astfel, atunci când se spală, când se schimbă sau când merg la duşuri sunt privite cu ochi lacomi ca nişte prăzi uşoare aruncate în cuşti. Apare astfel o problemă de percepere a propriei corporalităţi, să te bucuri că ţi-ai pierdut feminitatea pentru a nu mai fi abuzată fizic sau să suferi când îţi vezi trupul îmbătrânit şi să încerci să ţi-l păstrezi.

Desigur, problemele corporalităţii nu se rezumă doar la pierderea feminităţii, ci şi la o alta mult mai gravă, aceea de sănătate. Lena Constante se va îmbolnăvi de TBC, Adriana Georgescu de anemie, dar şi de nevroze. Corpurile umane îşi cer drepturile, deşi ele nu mai sunt dorite a fi în rândul celor mulţi şi acceptaţi de societate. Efectele torturilor fizice sunt extrem de puternice asupra fiecăreia dintre ele, pentru că, inventate de minţi monstruoase, aceste forme de tortură sunt aplicate deţinutelor prin metode extrem de dureroase. Corpul devine pentru puţine dintre ele un element ce le ajută să supravieţuiască, pentru cele mai multe constituind de fapt un punct vulnerabil prin care pot fi manipulate. Durerea, frigul, foamea, oboseala, setea, căldura, toate vin pentru a le dărâma corpurile pas cu pas.

Aşadar, aceste forme de tortură fizică sunt aplicate în mod direct asupra corpului, însă ele au efecte asupra întregii structuri morale a celui torturat. Conştientizarea propriei degradări corporale atrage după sine depresia, incapacitatea de ancorare în realitate, prin dorinţa de creare a unei lumi paralele, unde lucrurile stau altfel. Efectele urmărite de sistem sunt atinse, iar deţinutele devin obiectele acestei ample torturi. Prin toate aceste forme de tortură se încearcă distrugerea stimei de sine şi anihilarea personalităţii, prin degradarea propriului concept de corporalitate.

Referinţe bibliografice:

CONSTANTE, Lena 1992: *Evadare tăcută. 3000 de zile singură în închisorile din România*, Bucureşti, Editura Humanitas.

CONSTANTE, Lena 1996: *Evadare imposibilă. Penitenciarul de femei Miercurea-Ciuc 1957-1961*, Bucureşti, Editura Florile Dalbe.

GEORGESCU, Adriana 1999: La *început a fost sfârşitul*, Bucureşti, Fundaţia Culturală Memoria.

GUINZBOURG, S. Evguenia 1980: Le *vertige, Tome 1*, Paris, Editions du Seuil.

NANDRIŞ-CUDLA, Aniţa 1991: *20 de ani în Siberia: destin bucovinean,* Bucureşti, Humanitas.

SAMUELLI, Annie 1993: *Zidul despărţitor,* Timişoara, Editura de Vest.

BDD-A6493 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.128 (2026-09-14 19:31:02 UTC)